

## ๓๐. พุทธปณิธานไหวยอมถึงฐานะแห่งเดียรฉัตร

Unstable Aspiring and Directing in Buddhism as the Heretical Teacher

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2015

### ความสำคัญของบทความ

ผู้ที่ตั้งตนไว้ชอบหรือตั้งจิตคิดมุ่งหมายนำตนไปถูกทางด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ ที่เรียกว่า “อรรถสัมมาปณิธิ” อันเป็นปฏิปทาข้อหนึ่งใน “จักร ๔” หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง คุณลือนามธไปสู่อันที่หมาย นั่นคือ มรรค ผล นิพพาน ที่ต้องประกอบด้วยปัจจัยอื่นอีก คือ “ปฏิรูปเทสวาสะ” อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมไม่ใช่สิ่งที่เป็นอโคจรที่จะล้างผลาญความดี ๑ “สัพฺปริสุตฺตสยะ” สماعกับสัตบุรุษ ผู้จะเป็นกัลยาณมิตร หรือมิตรแท้ ๑ “ปุพฺเพกตฺตฺตฺตฺตฺต” ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว มีพื้นเดิมดี ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น เพราะมีความเชื่อในเรื่อง “กฎแห่งกรรม” แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องความเลื่อมใส ความศรัทธาปสาทะ ความชื่นบานผ่องใส ความรู้สึกยอมรับนับถือ ความเชื่อถือนั่นใจ ที่จิตเกิดความแจ่มใสโปร่งโล่งเบิกบานปราศจากความอึดอัดขัดข้องขุ่นมัว โดยเกิดความรู้สึกชื่นชม นิยมนับถือในพระธรรมวินัย นั่นคือ “สัทธา ๔ ระดับ” ได้แก่ (๑) “อาคมนสัทธา-อาคมนียสัทธา-อาคมสัทธา” ความเชื่อความมั่นใจของพระโพธิสัตว์ อันสืบมาจากการบำเพ็ญสั่งสมบารมี (๒) “อริคมสัทธา-อริคมนสัทธา” ความเชื่อมั่นของพระอริยบุคคล ซึ่งเกิดจากการเข้าถึงด้วยการบรรลुธรรมเป็นประจักษ์ (๓) “โอกัปปนสัทธา-โอกัปปนียสัทธา-อริโมกข์-หรืออริโมกขสัทธา” ความเชื่อหนักแน่นสนิทแน่วเมื่อได้ปฏิบัติก้าวหน้าไปในการเห็นความจริง (๔) “ปสาทสัทธา” ความเชื่อที่เป็นเพียงความเลื่อมใสจากการ ได้ยิน ได้ฟัง ฉะนั้น ความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยจึงเป็นเรื่อง ทำให้มั่นใจในเรื่อง “สัมโพธิ-ความตรัสรู้” ที่ต้องประกอบด้วย “ธรรมเป็นเหตุให้สมหมาย ๔” คือ ธรรมที่จะช่วยให้ได้ “ทุลลภธรรม” สมหมาย ได้แก่ (๑) “สัทธาสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยศรัทธาในพระรัตนตรัย (๒) “ศีลสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยศีล (๓) “จาคสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยการบริจาคการเสียสละ (๔) “ปัญญาสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยปัญญาด้วยโยนิโสมนสิการ ส่วนคำว่า “ทุลลภธรรม ๔” หมายถึง สิ่งที่ได้ยาก ความปรารถนาของคนในโลกที่ได้สมหมายโดยยาก ได้แก่ (๑) ขอโภคสมบัติจึงเกิดมีแก่เราโดยทางชอบธรรม (๒) ขอยศจึงเกิดมีแก่เรากับญาติพวกพ้อง (๓) ขอเราจงรักษาอายุอยู่ได้ยาวนาน (๔) เมื่อสิ้นชีพแล้ว ขอเราจงไปบังเกิดในสวรรค์ ในข้อสุดท้ายนี้ คือ หนทางแห่งการเจริญภาวนาอย่างเดียว คือ เลื่อมใสศรัทธาปฏิบัติตามเส้นทางสายกลางแห่งปัญญา คือ “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งต้องปฏิบัติตามองค์มรรคอันประเสริฐทั้ง ๘ ประการ ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ ๘” ที่แยกตามไตรสิกขา ได้แก่ (๑) อธิปัญญาสิกขา คือ สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ (๒) อธิศีลสิกขา คือ สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ (๓) อธิจิตตสิกขา คือ สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ แต่ถ้ายังประพฤติปฏิบัติตามไม่ได้ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก็ให้เริ่มใหม่อยู่อย่างนั้น จนกว่าจะประสบความสำเร็จไม่ว่าชาตินี้หรือชาติหน้าก็แล้วกัน.



## บทความที่ ๓๐ ประจำปี ๒๕๕๘ – พุทธปณิธิสั้นไหวยอมถึงฐานะแห่งเดียรฉัตร

สิ่งที่น่าสะพรึงกลัวมากที่สุดในชีวิตนั้น คือ “เวลา” ดังคติพจน์ที่ว่า “*เวลาเคลื่อนกินสรรพสิ่งทั้งหลายหมดสิ้น แม้แต่ตัวมันเอง*” ฉะนั้น อายุขัยของคนจึงขึ้นกับเวลา เริ่มนับตั้งแต่จุติมาปฏิสนธิเป็นชีวิตใหม่ในกรรมภพนี้ “*ชีวิตคือการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวไปสู่ความเสื่อมที่อยู่ในช่วงเวลาที่ยาวนาน*” ในห้วงเวลาดังกล่าวนี้ ยาวนานมากจนทำให้คนคิดว่าตนเองไม่ตาย เช่น ทำงานมากจนลือตาย คิดว่าความสำเร็จในการทำงานเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ ไม่มีสิ่งใดเทียบเท่าเสมอเหมือนไม่ หรือรักกันมากจนลืมหาย ไม่จักตาย จะอยู่ครองรักครองโลก ไม่นึกคิดว่าสักวันหนึ่งพญามัจจุมาจะมาเยี่ยมถึงที่นอนหรือที่ตายได้ ฉะนั้นคิดทำอะไรที่เป็นประโยชน์ใหญ่หลวงสูงสุดให้ชีวิตในภพชาตินี้ได้ทันเวลา “*คนส่วนใหญ่จะมีชีวิตอยู่ด้วยความประมาท*” นั่นคือ “*ประมาทความตาย*” ลืมกำหนดมรณัสสติว่าตนเองต้องตายเหมือนกับคนอื่นๆ ไม่มีใครหนีความตายนี้ได้ ในการปฏิบัติธรรมนั้น เป็นเรื่องการสะสมประสบการณ์ที่ดีๆ เป็นเรื่องบุญกุศลบารมีที่ไม่ควรละเว้น ไม่ความมองข้ามความสำคัญนี้ไป เพราะแม้แต่หลงไหลเพลิดเพลินจิตใจในกามสุข หรือพอกพูนกิเลสตัณหา รากะไม่สิ้นสุด “*ลืมความตายไปอย่างสนิท*” เพราะเมื่อใกล้สิ้นลมหายใจ อะไรๆ สิ่งใดๆ ที่สะสมมาทั้งชีวิตมันเอาติดตัวไปไม่ได้แม้แต่ชิ้นเดียว แม้แต่สังขารของตนเอง ก็เอาไปไม่ได้ เส้นผมสักเส้นก็ไม่ได้ แม้แต่รูปสีผงกระดูกอกอุณเดียวก็ไม่ได้ เพราะธรรมชาติเป็นเจ้าของ ต้องคืนร่างกายทั้งหมดให้แก่ธรรมชาติ มีแต่ต้องรีบฝังเรียบเผา เพราะเนาเหม็น เป็นภาพที่ไม่เจริญตาต่อผู้อื่น ปลาตายยังมีประโยชน์มากกว่า เพราะทำปลาเค็ม ทำปลาร้าได้ คนตายไร้ประโยชน์ เพราะเอามาทำปุ๋ยก็ไม่ได้ เข้าทำนองที่ว่า “*คนตายกินคนเป็น*” มากกว่า คือเสียค่าจัดงานศพมโหฬารตามฐานะ ปัจจุบันงานหนึ่งเป็นจำนวนเงินแสนบาทขึ้นไป ผิดคนตายไปแล้ว ทำให้โศกเศร้าอาลัยอาวรณ์ รำพึงรำพัน ยังไม่พอ ยังสร้างหนี้สินให้คนข้างหลังเดือดร้อนอีกต่างหาก ถ้าทำประกันชีวิตก็พอทุเลาอาการทุกข์ไปได้บ้าง นั่นคือ “*ชีวิตมีต้นทุนค่าใช้จ่ายตลอดเวลา*” ไม่ใช่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น นอนตาเหลือกเล่นไปวันๆ อย่างไรก็ตามความหมาย คงเป็นไปได้แน่นอน เพราะคนที่เรียกว่ามนุษย์นี้ มีสิทธิ์พัฒนาตนจนถึงภูมิแห่งโลกุตระได้ พวกเขาอยู่ในภพภูมิของเทวคายังไม่มีสิทธิ์ทำได้ ต้องมาจุติกลายเป็นคนก่อน แล้วคนที่ยังเป็นคนอยู่ขณะนี้ “*กำลังคิดทำอะไรกันอยู่*” ข้อความที่บรรยายมานี้ เป็นสัจธรรมจริง ถ้าท่านได้อ่านแล้ว ก็ขอให้พินิจอันตรายทุกอย่าง เพื่อให้มีโอกาสแสวงบุญในพระพุทธศาสนา ด้วยสวัสดิทุกท่าน และอย่าลืมนึกว่า ความแก่หง่อม ความเจ็บป่วยพยาธิทั้งหลาย ความเสื่อมของสังขารทั้งหลาย ล้วนเป็นสื่อแห่ง “*ยมทูต*” หมายถึง ทูตของพญายม สื่อแจ้งข่าวของความตายกำลังมาแล้ว หรือสภาวะที่เตือนให้นึกถึงความตายเพื่อจะได้ไม่ประมาททำความดีเตรียมไว้ หรือการประสบกับ “*สังเวทวัตถุ*” หมายถึง เรื่องที่น่าสลดใจ เรื่องที่พิจารณาแล้วจะทำให้เกิดความสังเวช คือ ไร้เดือนสำนึกให้มีจิตใจน้อมมาในทางกุศล เกิดความคิดไม่ประมาทและมีกำลังที่จะทำความเพียรปฏิบัติธรรมต่อไป เช่น ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย และ “*อาหารปรีณัฐิทุกข์*” คือ ทุกข์ในการหากิน ทุกข์เกี่ยวกับการแสวงหาอาหาร ได้แก่ “*อาชีวะทุกข์*” คือ ทุกข์เนื่องด้วยการเลี้ยงชีวิต เป็นต้น ฉะนั้น โลกนี้จึงไม่ใช่เรื่องน่าภิรมย์ชมชอบ แม้มีโอกาสดีกว่าคนอื่นก็ตาม



อนึ่ง พระพุทธองค์ทรงตรัสเตือนเรื่องชีวิตเกี่ยวกับ “อุปาทานจันท์ ๕ เป็นทุกข์” ให้รู้สึกปล่อยวางจากทุกข์ ทั้งปวง ที่อยู่ในชุดอกุศล ได้แก่ “โลภะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส” ที่เกิดขึ้นในชีวิตอย่างสืบเนื่อง และพร้อมพุทธโอวาท อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีหลักใหญ่ ๓ ข้อ ดังนี้

- (๑) สพุพปาสุส อกรรม “ไม่ทำความชั่วทั้งปวง”
- (๒) กุสสสุสุปสมปทา “ทำความดีให้เทียบพร้อม”
- (๓) สจิตตปริโยทปนั “ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์”

หลักประพฤติปฏิบัติที่ดูพื้นๆ สามัญทั่วไปที่จะทำได้ง่ายทั้ง ๓ ข้อ ดังกล่าวนี้ เป็นหัวใจแก่นแท้ของพระ สัทธรรม ธรรมเหล่านี้ ฟังรู้ว่าเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นสัตตสุสาน์ คือ คำสอนของพระศาสดา อย่างเช่น ธรรม เหล่าใดเป็นไปเพื่อ

- (๑) “เอกัณตนิพพิทา” ความหน่ายสิ้นเชิง ไม่หลงไหลเคลิบเคลิ้ม
- (๒) “วิราคะ” ความคลายกำหนด ไม่ยึดติดรัดตัว เป็นอิสระ
- (๓) “นิโรธ” ความดับ หมดกิเลสหมดทุกข์
- (๔) “อุปสมะ” ความสงบ
- (๕) “อภิญญา” ความรู้อย่าง ความรู้ชัด
- (๖) “สัมโพธิ” ความตรัสรู้
- (๗) “นิพพาน” สภาวะที่ปราศจากกิเลสทั้งหลายและทุกข์ทั้งปวง

นอกจากนี้ ธรรมเหล่านี้ ฟังรู้ว่าเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นสัตตสุสาน์ คือ คำสอนของพระศาสดา ได้แก่

- (๑) “วิราคะ” คือ ความคลายกำหนด ความไม่ติดพัน เป็นอิสระ มิใช่เพื่อความกำหนดข้อมใจ หรือเสริมความดีใคร่
- (๒) “วิสังโยค” คือ ความหมดเครื่องผูกมัด ความไม่ประกอบทุกข์ มิใช่เพื่อผูกมัด หรือ ประกอบทุกข์
- (๓) “อปยยะ” คือ ความไม่พอกพูนกิเลส มิใช่เพื่อพอกพูนกิเลส
- (๔) “อัปปิจจตา” คือ ความอยากอันน้อย ความมักน้อย มิใช่เพื่อความอยากอันใหญ่ ความมัก ใหญ่ หรือมักมากอยากใหญ่
- (๕) “สันตญญี” คือ ความสัน โดษ มิใช่เพื่อความไม่สัน โดษ
- (๖) “ปวิเวก” คือ ความสงัด มิใช่เพื่อความคลุกคลีอยู่ในหมู่
- (๗) “วิริยารัมภะ” คือ การประกอบความเพียร มิใช่เพื่อความเกียจคร้าน
- (๘) “สุภรตา” คือ ความเลี้ยงง่าย มิใช่เพื่อความเลี้ยงยาก



ฉะนั้น ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคำสั่งสอนของพระศาสดานั้น จะเป็นเครื่องเตือนใจเตือนสติไม่ให้หลงผิดในทางปฏิบัติธรรม มีความมั่นคงมั่นใจในข้อปฏิบัติที่ประพฤติดูอยู่ ไม่ผิดทางอย่างแน่นอน นั่นคือ “เส้นทางสายกลางแห่งปัญญา” ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ต้องประพฤติปฏิบัติตามองค์มรรคอันประเสริฐทั้ง ๘ ประการ ที่เรียกว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘” เพราะฉะนั้น เมื่อถึ้อมั่นใน “ศีล-สมาธิ-ปัญญา” แห่งไตรสิกขาในพระสัทธรรมนี้แล้ว ไม่จำเป็นต้องหวั่นไหว เคลือบแคลงใจในพระธรรมอีกต่อไป เพราะทางสายนี้เป็น “เส้นทางแห่งอริยมรรค” เหลือเพียงอย่างเดียว มีใจที่จะทำได้เด็ดเดี่ยวอย่างตลอดรอดฝั่งหรือไม่เท่านั้นเอง อย่าให้พญามารหัวเราะเยาะก็แล้วกัน ที่เรียกว่า “เทวปุตตมาร” หมายถึง เทพยิ่งใหญ่ระดับสูงสุดแห่งชั้นกามาวจรตนหนึ่ง ชื่อว่า “มาร” เพราะเป็นนิमितแห่งความขัดข้อง คอยขัดขวางเหนี่ยวรั้งบุคคลไว้ มิให้ล่วงพ้นจากแดนอำนาจครอบงำของตน โดยชักให้ห้วงพะวงใน “กามสุข” นึกแต่เสียดายสิ่งของที่สะสมมา ไม่กล้าหรืออาจหาญเสียดสละออกไปบำเพ็ญคุณความดีที่ยิ่งใหญ่ได้ คือ “ไม่รู้จักปล่อยวาง”

ดังนั้น “ชีวิต” กับ “เวลา” เป็นของคู่กัน ใครลืมหาก็เท่ากับลืมหชีวิต เพราะเวลาหมดก็คือหมดอายุขัย นั่นคือ “เวลาแห่งความตายมาถึง” ก็เป็นอันว่าได้เวลาอำลาโลกแห่งละครชีวิตกลับบ้านเก่าของใครของมัน หมายถึง มีชีวิตสืบต่อในภพภูมิใหม่ตามขลากรรม คำว่า “ภพภูมิใหม่” อาจจะเป็นแดนที่สูงกว่าเดิม คือ “สุคติ” [กามาวจรกุศลภูมิ] ถ้าสะสมบุญกุศลความดีไว้เพียงพอ หรืออาจจะเป็นแดนที่ต่ำกว่าเดิม คือ “ทุคติ” [กามาวจรอกุศลภูมิ] ถ้าสะสมบาปอกุศลความชั่วไว้มากมาย แต่สำหรับผู้ปฏิบัติที่ดำเนินชีวิตถูกต้องธรรม “ธัมมานุธัมมปฏิบัติ” ย่อมมี “สุคติ” เป็นแดนเกิดอย่างแน่นอน นับแต่ (๑) “รูปาวจรภูมิ” คือ รูปพรหม ๑๖ ชั้น ในรูปภพหรือรูปาวจรเทวโลก สำหรับผู้สำเร็จรูปฌาน ๔ ได้แก่ “ปฐมฌาน-ทุติยฌาน-ตติยฌาน-จตุตถฌาน” (๒) “อรูปราวจร” คือ อรูปพรหม ๔ ชั้น ในรูปภพหรืออรูปราวจรเทวโลก สำหรับผู้สำเร็จรูปฌาน ๔ ได้แก่ “อากาสาัญญาตนะ-วิญญาณ์ญาตนะ-อาภิกัญญาตนะ-เนวสัญญานาสัญญาตนะ” หรือ (๓) “โลกุตตรภูมิ” สำหรับผู้สำเร็จ “มรรค ๔-ผล ๔-นิพพาน ๑” คือ “ภูมิแห่งอริยบุคคล” แต่ในความหมายสูงสุด คือ “ภูมิแห่งพระอรหันต์หรือพระอริยเจ้า” แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า “ภพภูมิใหม่” ยังให้ความถึงระดับคุณภาพชีวิตจิตใจในปัจจุบันกาล นอกเหนือจากช่วงเวลาหลังความตาย ที่ทุกคนมีกรรมเป็นแดนเกิด ด้วยเหตุนี้ เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจใจในปัจจัยสัมพันธ์ทั้ง ๔ อย่าง คือ “ชีวิต-เวลาอายุขัย-ความตาย-ภพภูมิใหม่” นั้น ย่อมกลายเป็นบุคคลที่แสวงแนวทางวิถีชีวิตที่ดีขึ้นด้วย “ข้อปฏิบัติที่ประเสริฐ” ให้กับช่วงเวลาชีวิตที่เหลืออยู่อย่างคุ้มค่า ดังเช่น “ศีลสัมปทา” ความถึงพร้อมด้วยศีล การทำศีลให้ถึงพร้อม ตั้งตนอยู่ในวินัยและมีความประพฤดิทั่วไปดีงาม อย่างน้อยก็รักษาเบญจศีลหรือศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ “อภันณกปฏิปทา ๓” หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด ปฏิปทาที่เป็นส่วนแก่นสารเนื้อแท้ ซึ่งจะนำผู้ปฏิบัติให้ถึงความเจริญงอกงามในธรรม เป็นผู้ดำเนินอยู่ในแนวทางแห่งความปลอดพ้นจาก “ทุกข์” อย่างแน่นอนไม่ผิดพลาด ได้แก่



- (๑) “อินทริยสังวร” การสำรวมอินทริย คือระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำใจ เมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทริยทั้ง ๖ [อายตนะภายใน ๖] นั่นคือ มี “สติสังวร” สำรวมด้วยสติ คือ สำรวมอินทริย มี จักขุ-จักขุ-ตา โสต-หู ฆานะ-จมูก ชิวหา-ลิ้น กาย-กายสัมผัส มโน-ใจ โดยระวังรักษามิให้บาปอกุศลธรรมเข้าครอบงำ เมื่อสัมผัสกับอารมณ์ทั้ง ๖ [อายตนะภายนอก ๖ ได้แก่ รูป-ปะ-สัททะ-คันธ-รส-โผฏฐัพพะ-ธรรมหรือธรรมารมณ์] นั่นคือ เห็นรูปคือสิ่งที่เห็นหรือวันณะคือสี ได้ยินเสียง ได้กลิ่น รู้รส รู้สัมผัสทางกาย รู้แจ้งอารมณ์ที่เกิดกับใจหรือสิ่งที่ใจนึกคิด
- (๒) “โภชนมัตตัญญตา” ความรู้จักประมาณในการบริโภค คือ รู้จักพิจารณารับประทานอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้ทำกิจให้ชีวิตผาสุก มิใช่เพื่อสนุกสนานมัวเมา นั่นคือ “อาหารคือคำข้าว-อาหารที่กิน” อันเป็นอาหารสามัญที่ต้องกินหรือดื่มเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงตามสภาพปกติ ที่เรียกว่า “กวจิการอาหาร” หมายถึง อาหารที่เป็นวัตถุ
- (๓) “ชาคริยานุโยค” การหมั่นประกอบความดี ไม่เห็นแก่นอน คือ ขยันหมั่นเพียร นั่นคือ ความเพียรพยายามปฏิบัติธรรม ตื่นตัวอยู่เป็นนิตย์ ขำระจิตมิให้มีนิรณพร้อมเสมอทุกเวลาที่จะปฏิบัติกิจให้ก้าวหน้าต่อไป

นอกจากนี้ ยังรวมถึง (๑) ผู้มีศีลธรรม ๗ ประการ และ (๒) ผู้เจริญตามสมาบัติ สำหรับนัยแห่ง “ศีลธรรม ๗” นั้น ธรรมที่เป็นแก่นแท้ของพระศาสนา ธรรมของสัตบุรุษหรือคนดี มีรายละเอียดต่อไปนี้

- (๑) มีศรัทธา – “ศัทธา” ความเชื่อ ความเชื่อถือ ในทางธรรม หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม ความเลื่อมใสซาบซึ้งชื่นใจสนิทใจเชื่อมั่นมีใจโน้มน้อมมุ่งแล่นไปตามไปปรับคุณความดีในบุคคลหรือสิ่งนั้นๆ ความมั่นใจในความจริง ความดีสิ่งดีงาม และในการทำความดี ไม่ลู่ไหลตื่นตูมไปตามลักษณะอาการภายนอก
- (๒) มีหิริ – “หิริ” ความละอายแก่ใจ คือละอายต่อความชั่ว
- (๓) มีโอตตปปะ – “โอตตปปะ” ความกลัวบาป ความเกรงกลัวต่อทุจริต ความเกรงกลัวความชั่ว เหมือนกลัวอสรพิษ ไม่อยากเข้าใกล้พยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล
- (๔) เป็นพหูสูต – “พหุสัจจะ” ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก ความเป็นผู้ได้เรียนรู้มาก หรือคงแก่เรียนมีองค์ ๕ คือ (๑) พหุสูตฯ ได้ยินได้ฟังมาก (๒) ธตา ทรงจำไว้ได้ (๓) วจสา ปริจิตา คล่องปาก (๔) มนसानุเปกขิตา คล่องแคล่ว เจนใจ (๕) ทัญญูยา สุปฏิวิทฺธา ขบได้ด้วยทฤษฎี
- (๕) มีความเพียรอันปรารถแล้ว – “วิริยารัมภะ” ปรารถความเพียร คือ ลงมือทำความเพียรอย่างเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ระดมความเพียร
- (๖) มีสติมั่นคง – “สติ” ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่ผล่อ การคุมใจไว้กับกิจ หรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำและคำที่พูดแล้ว แม้นานได้



(๑) มีปัญญา –“ปัญญา” ความรู้ทั่ว ปรินิพพานรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยก  
ได้ทันเหตุผล ตีข่าว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร  
จัดการ ดำเนินการ ทำให้ผล ล่วงพ้นปัญหา ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริง

(๒) ผู้เจริญญาณสมาบัติ ซึ่งหมายถึง “ฌาน ๔-รูปฌาน ๔” อันเป็นพื้นฐานในการเจริญจิตตภาวนา เพื่อให้จิต  
สงบเย็นเป็นสมาธิ ที่เรียกว่า “สมถภาวนา” หมายถึง การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ การฝึกสมาธิ หรือ  
“จิตตภาวนา” หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วย  
คุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อุตสาห มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุข  
ผ่องใส หรือเป็นจิตตสมาธิที่ประกอบด้วย “ธรรมสมาธิ ๕” [ปราโมทย์-ปีติ-ปีติสัททวิ-สุข-สมาธิ] นั่นคือ  
การฝึกจิตให้อยู่ในสภาพที่ “หมดจด-สะอาด-บริสุทธิ์-ผ่องใส-เบิกบาน-ไม่มีมลทิน-ปราศจากอุปกิเลส-  
อ่อน-ควรแก่งาน-มั่นคง-ไม่หวั่นไหว” ที่เรียกว่า “จิตปราศจากนิเวศ-จิตประภัสสร-จิตตามสภาพดั้งเดิม”  
ที่ประกอบด้วยองค์ฌาน ๒ ได้แก่ (๑) “ตัตถมัตตตตตแห่งอุเบกขา” หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะ  
ให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา [สติสัมปชัญญะ] นั่นคือ ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง  
พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ  
พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อ ไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขา  
รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับที่รับผิดชอบของตน  
และ (๒) “เอกัคคตาแห่งสมาธิ” หมายถึง ความมีใจตั้งมั่น ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่  
ฟุ้งซ่าน นั่นคือ ภาวะที่จิตตั้งเรียบแน่วอยู่ในอารมณ์คือสิ่งอันหนึ่งอันเดียว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“ฌาน ๔-รูปฌาน ๔” หมายถึง การเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่เป็นอัปนาสมาธิ ภาวะจิตสงบประณีต ซึ่งมี  
สมาธิเป็นองค์ธรรมหลัก ได้แก่

- (๑) “ปฐมฌาน” ฌานที่ ๑ มีองค์ ๕ คือ วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา
- (๒) “ทุติยฌาน” ฌานที่ ๒ มีองค์ ๓ คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
- (๓) “ตติยฌาน” ฌานที่ ๓ มีองค์ ๒ คือ สุข เอกัคคตา
- (๔) “จตุตถฌาน” ฌานที่ ๔ มีองค์ ๒ คือ อุเบกขา เอกัคคตา

ในแนวทางเจริญจิตตภาวนาในพระพุทธศาสนานั้น “ฌายี-ฌานลาภีบุคคล” คือ ผู้มีฌาน นักบำเพ็ญฌาน หรือ  
“สมถยานิก” (ข้อ ๒ ในอรหัตต์ ๒) คือ ผู้มีสมถะเป็นยาน คือ ท่านผู้เจริญสมถะจนได้ฌานสมาบัติแล้ว จึง  
เจริญวิปัสสนาต่อจนได้สำเร็จอรหัตต์ ที่เรียกว่า “อรหัตต์” คือ ผู้บรรลุอรหัตต์ผลแล้ว ดังกล่าวนั้น คือ ผู้เจริญ



ฉานสมบัติใน “ฉาน ๔-รูปฉาน ๔” เพื่อให้จิตเป็นสมาธิปราศจากนิर्वรณ อันเป็นจิตพื้นฐานในวิปัสสนาต่อไป แต่ถ้ามืดมนเพียงพอก็ให้เจริญฉานสมบัติที่เป็น “อรุณฉาน ๔” ต่อได้ นั่นคือ “สมบัติ ๘” จนถึงความมีปริชาสามารถในการเข้านิโรธสมบัติต่อไปก็ได้ ที่เรียกว่า “อนุพุทธวิหาร ๘” หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ที่ประณีตต่อกันขึ้นไปโดยลำดับ เพราะต้องดับขั้นต้นๆ แต่ละขั้นไปตามลำดับ จึงจะเข้าถึงขั้นสูงที่อยู่ถัดขึ้นไปได้ ได้แก่ รูปฉาน ๔ อรุณฉาน ๔ สัญญาเวทิตนนิโรธ ๑ [สมบัติที่ดับสัญญาและเวทนาเรียกอีกอย่างว่า “นิโรธสมบัติ”] สมบัติข้อที่ ๘ นี้ เฉพาะแต่พระอนาคามีและพระอรหันต์ผู้ชำนาญในสมบัติ ๘ ข้างต้นแล้วเท่านั้น จึงจะเข้านิโรธสมบัติได้ แต่อย่างไรก็ตาม การบรรลुरुูปาวจรกุศลฉานในแต่ละขั้นนั้นย่อมเป็นการยกระดับจิตใจที่สูงขึ้นจากกามาจรกุศลจิต เพราะจิตได้รับการชำระให้บริสุทธิ์หมดจดจากนิर्वรณทั้งหลาย [นิर्वรณ ๕ อวิชชา อคติ อกุศลธรรมทั้งปวง] เพราะฉะนั้น ภพภูมิที่เกิดขึ้นกับผู้สำเร็จในรูปฉาน เรียกว่า “จตุตถฉานภูมิ ๓-๗” คือ ระดับจตุตถฉาน ได้แก่

- (๑) “เวหัพผลา” พวกมีผลไปบุญ
- (๒) “อตัณญัตถิว” พวกสัตว์ไม่มีสัญญา
- (๓) “อวิหา” เหล่าท่านผู้ไม่เสื่อมจากสมบัติของตน หรือผู้ไม่ละไปเร็ว ผู้คงอยู่นาน
- (๔) “อตัปปา” เหล่าท่านผู้ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ใคร หรือผู้ไม่เดือดร้อนกับใคร
- (๕) “สุทัสสา” เหล่าท่านผู้ตั้งงามนำทัศนา
- (๖) “สุทัสสี” เหล่าท่านผู้มองเห็นชัดเจนดี หรือผู้มีทัศนาแจ่มชัด
- (๗) “อภินิฏฐา” เหล่าท่านผู้ไม่มีความค้อยหรือเล็กน้อยกว่าใคร ผู้สูงสุด

หมายเหตุ:- ข้อ ๓-๗ เรียกว่า “สุทธาวาส ๕” หมายถึง พวกมีที่อยู่อันบริสุทธิ์ อันเป็นที่อยู่ของท่านผู้บริสุทธิ์ คือ ที่เกิดของพระอนาคามี

อนึ่ง การปฏิเวธรู้แจ้งแทงตลอดในธรรมทั้งหลายนั้น ไม่ต้องไปหวังว่าจะสำเร็จบรรลุผลในธรรมชั้นใด อันเป็นเหตุให้ฟุ้งซ่านไม่เป็นสมาธิ ถ้าโชคร้ายในการเจริญวิปัสสนา อาจหลงภูมิในวิปัสสนูปกิเลสได้ คือ เกิดอาการสำคัญตัวเองคิดว่าได้บรรลุคุณวิเศษแห่งอริยมรรคแล้ว ทั้งที่ไม่จริง คือ เกิดประสบการณ์ในธรรมที่ละเอียดประณีตที่ตนเองไม่เคยประสบมาก่อนจึงหลงไหลลิดใจไม่ยอมหนีจากสภาวะธรรมดังกล่าวนั้น เพราะวิปัสสนายังไม่แก่กล้าในระหว่างเจริญ “มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ-อุทยัพพยานุปัสสนา” คือ ความหมดจดแห่งญาณที่รู้เห็นว่าเป็นทางหรือมิใช่ทาง คือ เริ่มเจริญวิปัสสนาต่อไปด้วยพิจารณากลาป จนมองเห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปแห่งสังขารทั้งหลาย เมื่อประสบกับวิปัสสนูปกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ให้ปล่อยวางด้วย “อุเบกขาแห่งจตุตถฉาน” ที่ผ่านมาแล้ว เพราะสิ่งวิเศษเหล่านี้เป็นเพียงผลแห่งการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ไม่ใช่ทางที่ต้องถึมมั่นเป็นอริยมรรค แคเป็นธรรมเครื่องให้ละสังขารทั้งหลายเท่านั้นเอง [คืออย่าไปซึ่งให้มากเกินไป] ที่จัดอยู่ใน “วิปัสสนาญาณ ๘” หรือ “ภูฏานคามินีปฏิบัติญาณ” หมายถึง ปัญญาหลีกหนีออกจากสังขารทั้งหลาย ที่เรียกว่า “การทพบันธ ๕-การระเบิดขันธ ๕” ให้พิจารณารายละเอียดวิปัสสนูปกิเลส ดังนี้

“วิปัสสนูปกิเลส ๑๐” หมายถึง อุปกิเลสแห่งวิปัสสนา ธรรมารมณ์ที่เกิดแก่ผู้ได้ตรุณวิปัสสนา หรือวิปัสสนา อ่อนๆ ทำให้เข้าใจผิดว่าตนบรรลุมรรคผลแล้ว เป็นเหตุชักชวนให้ไม่ก้าวหน้าต่อไปในวิปัสสนาญาณ ได้แก่

- (๑) โสภาส — แสงสว่าง
- (๒) ญาณ — ความหยั่งรู้
- (๓) ปิติ — ความอิ่มใจ
- (๔) ปัสสัทธิ — ความสงบเย็น
- (๕) สุข — ความสุขสบายใจ
- (๖) อธิโมกษ์ — ความน้อมใจเชื่อ ศรัทธาแก่กล้า ความปลงใจ
- (๗) ปัสคาคะ — ความเพียรที่พอดี
- (๘) อุปัญฐาน — สติแก่กล้า สติชัด
- (๙) อุเบกขา — ความมีจิตเป็นกลาง
- (๑๐) นิกันติ — ความพอใจ ความติดใจ

เพราะฉะนั้น การเจริญฌานสมาบัติแห่งรูปฌานก็เพื่อยกระดับจิตใจใน “รูปาวจรกุศลจิต ๕” ดังนี้

- (๑) “ปฐมฌานกุศลจิต” ที่ประกอบด้วย วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา
- (๒) “ทุติยฌานกุศลจิต” ที่ประกอบด้วย วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา
- (๓) “ตติยฌานกุศลจิต” ที่ประกอบด้วย ปิติ สุข เอกัคคตา
- (๔) “จตุตถฌานกุศลจิต” ที่ประกอบด้วย สุข เอกัคคตา
- (๕) “ปัญจฌานกุศลจิต” ที่ประกอบด้วย อุเบกขา เอกัคคตา

กล่าวโดยย่อ “ข้อปฏิบัติที่ประเสริฐ” ประกอบด้วยธรรม ๑๕ ประการแห่งจรรยา คือ “จรรยา ๑๕” ได้แก่ สิล สัมปทา ๑ อภิณหกปฏิบัติ ๓ สัทธรรม ๗ และ ฌาน ๔-รูปฌาน ๔ ที่เรียกว่า “เสขปฏิบัติ” หมายถึง ทางดำเนินของพระเสขะ หรือข้อปฏิบัติของพระเสขะ นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม ความบริสุทธิ์ ความสะอาดหมดจด ที่เกิดขึ้นด้วย “จรรยา ๑๕” แบ่งออกได้ ๒ ลักษณะ ที่เรียกว่า “สุทธิ ๒” ได้แก่

- (๑) “ปริยายสุทธิ” ความบริสุทธิ์บางส่วน หมดจดในบางแง่บางด้าน ได้แก่ ความบริสุทธิ์ของ ปุถุชนจนถึงพระอริยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค ที่ครองตนบริสุทธิ์ด้วยข้อปฏิบัติหรือ ธรรมที่ตนเข้าถึงบางอย่าง แต่ยังมีกิจในการละและเจริญซึ่งจะต้องทำต่อไปอีก
- (๒) “นิปปริยายสุทธิ” ความบริสุทธิ์สิ้นเชิง หมดจดแท้จริงเต็มความหมาย ได้แก่ ความบริสุทธิ์ ของพระอรหันต์ผู้เสร็จกิจในการละและการเจริญธรรม ครองตนไร้มลทินทุกประการ ที่ถึงพร้อมด้วยปัญญาวิมุตติและเจโตวิมุตติสมบูรณ์แล้ว





ด้วยเหตุนี้ “**จรรยา ๑๕**” หมายถึง ข้อปฏิบัติอันเป็นทางบรรลुวิชา คำว่า “**วิชา**” หมายถึง การบรรลुถึงคุณวิเศษแห่งอริยมรรคธรรม ได้แก่ **วิชา ๓ วิชา ๘ อภิญญา ๖ วิปัสสนาญาณ ๑ มโนมยิทธิ ๑** อันหมายถึง นัยสำคัญดังกล่าวว่า “**วิชาจรรยาสมบุโน**” (ข้อ ๓ ในพุทธคุณ ๘) นั่นคือ [พระผู้มีพระภาคเจ้า] ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา ประกอบด้วย “**วิชา ๓**” หรือ “**วิชา ๘**” คือ มีความรู้ประเสริฐ และ “**จรรยา ๑๕**” อันเป็นปฏิปทาเครื่องบรรลุวิชานั้น คือ ความประพฤติประเสริฐ ฉะนั้น การตั้งปณิธานในการปฏิบัติธรรมจนถึงการถือเพศเป็นสมณะนั้น จะต้องไม่หวั่นไหวสั่นคลอนหรืออ่อนแอไม่มั่นคงในพระธรรมวินัย หมายถึง “**ความประมาทในพระธรรม**” ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและจิตใจที่จะบรรลुकุณอันใหญ่แห่งโลกุตระธรรมได้ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความตั้งใจในการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย แม้ผู้ที่ได้ตัดสินใจครองเพศสมณะแล้ว ยังอาจประสบกับอุปสรรคได้ อย่างเช่น ความวิตกกังวลอดข้าว ทำให้คิดประกอบ “**อนธนา**” หลอกเขาเลี้ยงชีพด้วยมิจฉาชีพ เช่น หลอกหลวงเขาด้วยการอวดคุณวิเศษธรรม หาเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร ทำวิญญูติคือออกปากขอต่อคนที่ไม่ควรขอ ใช้เงินลงทุนหาผลประโยชน์ ต่อลากด้วยลาภ คือ ให้แต่น้อยเพื่อหวังตอบแทนมาก เป็นหมอเวทมนต์เสกเป่า ใช้เวทมนตร์เพื่อให้ดีหรือร้าย วิชาเสกเป่าป้องกัน การทำพิธีป้องกันอันตรายต่างๆ ตามพิธีพราหมณ์ เช่น พิธีฝังเสาหิน หรือ ฝังบัตรพลี เป็นต้น ประการสำคัญ คือ “**การทูลีลในมหาศีล ๗ ประการ**” ได้แก่

- (๑) เว้นจากมิจฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา จำพวกทำนายทายทัก ทำพิธีเกี่ยวกับไสยกลาง เสกเป่า เป็นหมอคู หมออุ หมอผี
- (๒) เว้นจากมิจฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา จำพวกทนายลักษณะคน ลักษณะของลักษณะสัตว์
- (๓) เว้นจากมิจฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา จำพวกดูฤกษ์ดูชัย
- (๔) เว้นจากมิจฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา จำพวกทำนายจันทรคราส สุริยคราส อุกกาบาต และนักษัตรที่เป็น ไปและที่ผิดแปลกต่างๆ
- (๕) เว้นจากมิจฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา จำพวกทำนายชะตาบ้านเมือง เรื่องฝนฟ้า ภัยโรค ภัยแล้ง-ทุพพฤทธิภัย ภัยทุพภิกขา-ทุพภิกขภัย หรือ ฉาดกภัย นั่นคือ ภัยคือความหิว ภัยอดอยาก ซึ่งมักมากับภัยแล้งหรือภัยข้าวยากมากแวง เป็นต้น
- (๖) เว้นจากมิจฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา จำพวกให้ฤกษ์ แก่เคราะห์ เป็นหมอเวทมนตร์ ทรงเจ้า บวงสรวง สู่ขวัญ
- (๗) เว้นจากมิจฉาชีพด้วยติรัจฉานวิชา จำพวกทำพิธีบนบาน แก่บน ทำพิธี ตั้งศาล ปลูกเรือน บำบวงเจ้าที่ บูชาไฟ เป็นหมอยา หมอผ่าตัด

สำหรับ ความหมายของคำว่า “**ติรัจฉานวิชา**” หมายถึง **วิชาทำร้ายคนอื่น** รวมทั้งมนต์อาถรรพ์ [อาถรรพมนต์ ตามคัมภีร์อรรถาธิบายของพราหมณ์] เช่น มนต์ในการฝังรูปฝังรอย มนต์สะกดคนให้อยู่ได้อ่านจ มนต์แผดเผาสิริธาตุให้เขาผอมแห้ง มนต์ชักลากเอาทรัพย์ของคนอื่นมา มนต์ทำให้มิตรผัดใจแตกกัน เป็นต้น มนต์เหล่านี้ภิกษุณีจะเรียนหรือสอนไม่ได้ เป็นการผิดพุทธบัญญัติ **แต่เรียนหรือสอนปริตรเพื่อคุ้มครอง**



ตนเองหรือผู้อื่นก็ตาม *ไม่คิด* เช่น คากากันปอบ สัตว์มีพิษ เป็นต้น นอกจากนั้น หลายครั้ง พระพุทธเจ้าทรงแนะนำพระสาวก ให้เจริญเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลายบ้าง ให้ทำสังกิริยาคืออ้างสังจะอ้างคุณธรรมบ้าง ให้ระลึกถึงคุณและเคารพนบน้อมพระรัตนตรัยบ้าง เป็นกำลังที่คุ้มครองรักษา แล้วพระดำรัสนั้นก็ได้รับความนับถือจัดเป็น “ปริตร” ชื่อต่างๆ นั่นคือ ปริตรเป็นเรื่องของคุณธรรมทั้งในเนื้อหาและการปฏิบัติ คุณธรรมที่เป็นพื้นทั่วไป คือ “เมตตา” อย่างไรก็ตาม “*ตริจฉานวิชา*” เป็นเหตุให้ทำผิดพระวินัยเพราะขาดสติสัมปชัญญะ จนเกิดความหลงใหล [โมหะ] อันเป็นทางผิดและเป็นปฏิบัติยกต่อ “*มัชฌิมาปฏิปทา-อริยมรรคมีองค์ ๘*” ความหลงใหลลงมายังไม่มีเหตุผลและไม่ประกอบด้วยปัญญา “*ประมาทพระธรรม*” ทำให้กลายสภาพและฐานะไปสู่องค์ความรู้ในลัทธินอกพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า “*ติตถิยะ-เคียรถีย์-อัญญาเคียรถีย์-ปริพาชก*” ผู้ถือลัทธินอกพระพุทธศาสนา การเห็นดีเห็นชอบใน “*ตริจฉานวิชา*” นำมาซึ่งความสั่นไหวในพระธรรมที่ตนไม่สามารถสำเร็จบรรลุได้ด้วย “*จรณะ ๑๕*” อันเป็นปฏิปทาอันยิ่งที่ประเสริฐเพื่อให้บรรลุวิชานั้นๆ หรือได้บรรลุถึงบางวิชา ก็นำวิชาเหล่านั้นมาประกอบบอเนสนาหลอกผู้อื่น เป็นการอวดอุตตรมนุสธรรม “*เหล่าบรรดาเคียรถีย์กลายเป็นสมณะในพระพุทธศาสนา*” นั้น ย่อมเป็นสภาวะการณ์ที่ไม่น่ากลัว แต่ “*เหล่าสมณะในพระพุทธศาสนา* กลับกลายเป็น *ทาสสมุนบริวารอัญญาเคียรถีย์*” นั้น ย่อมน่าสะพรึงกลัวมากกว่า เพราะจะกลายสื่อชักนำพุทธบริษัทอื่นๆ มีความนึกคิดผิดเพี้ยนจากพระธรรมวินัยได้ง่ายยิ่งขึ้น บทลงโทษให้ถึงขั้นต้องอาบัติปาราชิกก็ยังไม่เอาจริงจัง จึงเป็นการสร้างลัทธิย่อยๆ ซ่อนอยู่ในพระศาสนาที่คาดไม่ถึง เป็นถ่วงเวลาผู้ที่มีปณิธานจริงในพระศาสนา ต้องเสียเวลาไปโดยใช่เหตุ กล่าวสรุปงายๆ สิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนี้ เรียกว่า “*สังกรรมปฏิรูป*” หมายถึง “*สังกรรมปลอม-สังกรรมเทียม*” ไม่เป็นไปนามคำสอนของพระศาสดาอันเป็นพระธรรมวินัยหรือ “*สัตตสุตตัน*” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มเลี้ยงผู้มีแนวโน้มจะเป็นอัญญาเคียรถีย์ พอบรรลุธรรมเล็กๆ น้อยๆ สำคัญตนคิดว่ามีฐานะเป็นศาสดาได้ เก่งกว่าพระตถาคตเสียอีก ก็ไม่ทราบเหตุผลเหมือนกันว่า ถ้าวิเศษนักก็เข้ามาบวชในพระธรรมวินัยนี้ทำไมตั้งแต่แรก คนพวกนี้มาสร้างความเสียหายให้พระศาสนาชนิดคาดไม่ถึง ถ้าพุทธบริษัททั้งหลาย ไม่มีความอาจหาญกล้าเพียงพอที่จะกำจัดเสี้ยนหนามพระศาสนาเหล่านี้ได้ เพราะธรรมชาติดลงโทษเข้าไป มันเป็นหน้าที่รับผิดชอบของเหล่าบรรดาพุทธบริษัททั้งหมด ข้อพึงสังเกต คือ “*วิชา*” บางประการย่อมจัดอยู่ใน “*วิปัสสนูปกิเลส*” คือ อุปกิเลส [นิรวณูปกิเลส] ในภูมิแห่งวิปัสสนา ทำให้ท่านบางคนเกิดอาการฟุ้งซ่านสับสนพันเพื่อนในสติสัมปชัญญะ ที่เรียกอาการทางจิตนี้ว่า “*ธรรมุทธัจจ-ธัมมุทธัจจ*” เพราะมีปัญหาฐัธรรมไม่เพียงพอ วิปัสสนายังไม่แก่กล้าเพียงพอ เพราะขาดประสบการณ์ในการเจริญภาวนา และคำแนะนำจาก “*สหธรรมิก ๑*” คือ ผู้มีธรรมร่วมกัน ผู้ประพடுத்தธรรมร่วมกัน ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่แท้จริง ได้แก่ “*ภิกขุ-ภิกขุณี-สิกขมานา-สามเณร-สามเณรี-อุบาสก-อุบาสิกา*” อาจเป็นเพราะความยึดมั่นใน “*ทิฐฐิมานะ*” คือ ถือรันอวดดี หรือดิ่งคือถือตัว ย่อมไม่ได้ดีในคนพวกนี้ แม้มีการตั้งความปรารถนาในพุทธะก็ยังไม่แหกพระธรรมวินัยไปอยู่กับฝ่ายอัญญาเคียรถีย์ได้ แต่ยังทำตนเป็นสมณะในพระพุทธศาสนาด้วยฐานะแห่งอสังขผู้ไม่รู้จักอภัยในจริตอุปนิสัยของตน ขอสวัสดิ์ ณ โอกาสนี้.

